

University of Southern Denmark

Få + supinum som interessentkonstruktion i dansk

Nielsen, Peter Juul

Published in:
Ny Forskning i Grammatik

DOI:
[10.7146/nfg.v26i25.109309](https://doi.org/10.7146/nfg.v26i25.109309)

Publication date:
2018

Document version:
Forlagets udgivne version

Document license:
Ikke-specificeret

Citation for pulished version (APA):
Nielsen, P. J. (2018). *Få + supinum som interessentkonstruktion i dansk*. *Ny Forskning i Grammatik*, 25, 148-165. <https://doi.org/10.7146/nfg.v26i25.109309>

Go to publication entry in University of Southern Denmark's Research Portal

Terms of use

This work is brought to you by the University of Southern Denmark.
Unless otherwise specified it has been shared according to the terms for self-archiving.
If no other license is stated, these terms apply:

- You may download this work for personal use only.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying this open access version

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details and we will investigate your claim.
Please direct all enquiries to puresupport@bib.sdu.dk

Få + supinum som interessent-konstruktion i dansk

Peter Juul Nielsen

Abstract

The paper suggests a new analysis of the Danish verbal construction that combines the verb *få* ‘get’ and the supine form (perfect participle) of the semantic main verb, e.g. *Karla fik slået græsset*, meaning either (roughly) ‘Karla managed to mow the lawn’ or ‘Karla got the lawn mowed (by someone else)’. The various types and interpretations of *få* + supine formations are described as instances of a general ‘affective construction’ (Danish: interessentkonstruktion) that assigns the role of afficiary (beneficiary or maleficiary) to the subject. The agentive/inagentive distinction is defined as a voice distinction between active and passive affective construction, the latter allowing for the promotion of either an indirect object or a non-valency-bound free afficiary to subject status.

Nøgleord: interessent, agent, diatese, telicitet, subjektifikation

1. Indledning

En udbredt konstruktionstype i dansk er kombinationen af verbet *få* som en form for hjælpeverbum og et hovedverbum i supinum (forenklet sagt et ubøjeligt perfektum participium, se Nielsen 2016: 387-431) af typen:

- (1) Karla fik slået græsset

Et meget karakteristisk træk ved konstruktionen er at den ofte er åben for fortolkning enten med agentivt eller nonagentivt subjekt; således kan (1) tolkes enten med Karla som den der slår græsset, eller sådan at en anden slår græsset for hende (jf. Falster Jakobsen 2009: 185). Konstruktionen har i et vist omfang været behandlet tidligere, ikke mindst i Grammatik

over det Danske Sprog (GDS, Hansen & Heltoft 2011) og i artikler af Falster Jakobsen (2007; 2009), men jeg argumenterer her i artiklen for at de tidligere analyser ikke giver en fuldt ud dækkende og tilfredsstillende afklaring af konstruktionens struktur og semantik. På baggrund af denne kritik foreslår jeg et alternativ til GDS' analyse der samler alle varianter af konstruktionen under betegnelsen interessentkonstruktion hvor den centrale semantiske kodning er tilskrivning af en interessentrolle til subjektet, og hvor subjektets status som agent eller ikke-agent danner grundlaget for et hovedskel mellem aktiv og passiv interessentkonstruktion.

1.1. Om artiklens data

Artiklens analyser har oprindeligt udgangspunkt i mine egne observationer af konstruktionen i skrift og tale, bl.a. fra spredte Google- og Infomedia-søgninger. I tillæg til disse ikke-systematisk indsamlede data hviler artiklens analyser i et vist omfang på en mere systematisk empirisk undersøgelse. Det drejer sig om en igangværende undersøgelse af forekomster i KorpusDK af *ĵã*-konstruktionen i de varianter der kan tolkes således at sætningens subjekt udtrykker hovedverbets (supinumformens) agent (indholdssubjekt). De fundne eksempler analyseres for en række træk forbundet med konstruktionens semantik (se appendikset for en kort skitsering af undersøgelsen). Korpusundersøgelsen er dog i skrivende stund ikke færdiggjort, og der foreligger derfor endnu ikke nogen håndfaste resultater af egentlig korpuslingvistisk karakter. Ikke desto mindre kan det foreløbige arbejde med KorpusDK-dataene give ganske klare indikationer på karakteren af konstruktionens anvendelse, og disse foreløbige indikationer har spillet en væsentlig rolle som baggrund for mit forslag til analysen af konstruktionen (se afsnit 2.3).

1.2. Artiklens opbygning

Artiklen er bygget op således: I afsnit 2 gør jeg rede for de forskellige typer af konstruktion med *ĵã* + supinum baseret på beskrivelsen i GDS og for andre tidligere analyser, og jeg fremlægger problemer forbundet med disse analyser. I afsnit 3 præsenterer jeg mit forslag til hvordan alle konstruktionsvarianter kan beskrives som typer af interessentkonstruktion, og jeg diskuterer den aktive og passive tolkning af konstruktionen. I afsnit 4 beskriver jeg hvordan den grundlæggende interessentkodning er forenelig med den meget hyppige brug af konstruktionen til telisk situationsbeskrivelse, og jeg gør rede for hvordan eksempler på konstruktionen med nonhumane subjekter kan ses som udtryk for subjektifikation. Artiklen afsluttes med en konklusion i afsnit 5.

2. *Få* + supinum i dansk

I det følgende præsenteres først GDS' beskrivelse af forskellige typer af *få* + supinum som tre distinkte konstruktioner (afsnit 2.1) og dernæst andre tidligere analyser (afsnit 2.2). Herefter gennemgår jeg en række problemer med GDS' og andres tidligere analyser (afsnit 2.3).¹

2.1. GDS' forskellige konstruktioner

Kombinationen af *få* og supinum udgør i GDS' analyse tre forskellige konstruktioner. Den første konstruktion er **telisk *få*-konstruktion** (GDS: 718-721) som dækker alle tilfælde hvor udtrykssubjektet er agent (indholds-subjekt) for supinumverbet.

- (2) Det kulminerede i 5. sæt, hvor TV var foran med 10-0, førend Farum-dregene [sic!] fik pyntet lidt på resultatet (KorpusDK)
- (3) Svøbt i en sort buksedragt når la femme fatale kun lige at få sat sig foran laksemousse-forretten, før hun griber mikrofonen (KorpusDK)

Konstruktionens indhold, og årsagen til dens betegnelse, er iflg. GDS fremstillingen af en overgang fra en tilstand til en anden: "Ved telisk *få*-konstruktion er den semantiske tidsprofil at der finder en aktivitet eller handling sted, og at målet nås, og at der derfor foreligger et resultat" (GDS: 719). Det pointeres at konstruktionen ikke kun kan laves med teliske verber (som i (2) - (3) ovenfor), men også med "aktivitets- og tilstandsverber hvis resultatet kan blive situationsbeskrivelse med handling og mål" (GDS: 720) som fx i GDS-eksemplet gengivet i (4).

- (4) får du arbejdet på sommerhuset?

Konstruktionen stiller som udgangspunkt krav om et humant subjekt, men eksempler med nonhumane subjekter kan dog findes, som i (5) (GDS: 721):

- (5) sørg for at træet får tørret ordentligt, ellers slår det sig

1. Konstruktion med transitivt verbum og direkte objekt giver mulighed for to ledstillingsbaserede varianter: *få*-supinum-objekt (*Lotte fik malet huset*) med supinum på pladsen for infinitive verber og *få*-objekt-supinum (*Lotte fik huset malet*) med supinum på prædikatvpladsen (GDS: 719, 931; se desuden Pedersen 2011). I denne artikel beskrives kun førstnævnte.

Den anden af GDS' konstruktioner er **interessentkonstruktion** (GDS: 1344-1347) som er karakteriseret ved at udtrykssubjektet ikke er indholds-subjekt, men udtrykker en ikke-valensbundet interessent, en referent der står i et interesseforhold til verbalhandlingen som enten er til gavn (6) eller gene (7) for interessenten.² Verbets indholdssubjekt kan optionelt udtrykkes med et agentadverbial (*af* + NP), jf. (6).

- (6) Det viser en ny rapport, som 134 økonomisk klemte kommuner, der tilsammen kalder sig "Det skæve Danmark", har fået lavet af tre forskere fra Århus (KorpusDK)
- (7) Henriette fik stjålet sin identitet (overskrift, Politiken online, 13.9.17)

Den tredje konstruktion er **få-passiv** (GDS: 1289, 1326-1329). Også her er udtrykssubjektet ikke indholdssubjekt, men i modsætning til interessentkonstruktionens ikke-valensstyrede led som subjekt er subjektet for *få*-passiven et opskrevet indirekte objekt (IO) styret af hoved verbet som altså skal være et trivalent (ditransitivt) verbum, som *tildede* og *overrække* i (8) - (9). Dermed har denne konstruktions subjekt den semantiske rolle modtager (jf. Heltoft (2014) om IO's semantik). Verbets indholdssubjekt kan også her optionelt udtrykkes med et agentadverbial (*af* + NP), jf. (9).

- (8) Til næste års OL er risikoen, at Danmark kun får tildelt en lille kvote træner og leder-pladser (KorpusDK)
- (9) Flygtningenævnets afgørelse fik familien overrakt af nødhjælpschauffør Kim Andersen fra Thyborøn (KorpusDK)

Meget ofte er det ikke entydigt om konstruktionen skal tolkes som en telisk *få*-konstruktion, altså med agentivt subjekt, eller som en af konstruktionerne med inagentivt subjekt (jf. GDS: 718, 1346), som i (10) - (11).

- (10) Enkelte tilnærmelser gjorde vi dog punktvis, efter at vi fik bygget de rum, som var forudsætningen for de alternative aktiviteter (KorpusDK)

2. En interessent som nyder godt af verbalhandlingen, kaldes i engelsksproget terminologi for **beneficiary**; ved negativ påvirkning kaldes interessenten for **maleficiary**. Som overbegræb til disse to termer, og nogenlunde svarende til den danske term *interessent*, er betegnelsen **afficiary** blevet foreslået (Zúñiga 2011).

- (11) Adoptivbørn har brug for, så tidligt som muligt, at få fortalt om deres herkomst (KorpusDK)

Det forbliver uafklaret om (10) skal tolkes som telisk *få*-konstruktion eller interessentkonstruktion, og hverken den tekstuelle eller situationelle, pragmatiske kontekst gør det entydigt. Om (11) skal tolkes som telisk *få*-konstruktion eller *få*-passiv kan ikke afgøres på grundlag af sætningen selv. Fra den videre kontekst forstår man at adoptivbørnene er IO i forhold til *fortalt*, men det er ikke givet ud fra hverken den grammatiske eller leksikalske kodning, og ganske ofte er agentiv/inagentiv-spørgsmålet faktisk ikke til at afgøre ud fra hverken strengt sproglige eller pragmatiske faktorer (jf. Falster Jakobsen 2007: 293).

Forud for fremlæggelsen af mit alternativ til GDS' analyse benytter jeg i det følgende betegnelsen agentiv konstruktion om typen der tolkes således at udtrykssubjektet er indholdssubjekt (GDS' telisk *få*-konstruktion), og inagentiv konstruktion om de to typer der tolkes således at udtrykssubjektet ikke er indholdssubjekt (GDS' interessentkonstruktion og *få*-passiv).

2.2. Andre tidligere analyser

Konstruktionen er tidligere beskrevet i de tre store grammatikker fra det 20. århundrede, Mikkelsen (1911), Diderichsen (1962) og Hansen (1967). Mikkelsen beskriver konstruktionen som en særlig form for "førfremtid" til brug med verber der "betegner en tilstræbt handling" (Mikkelsen 1911: 429-430). Ligeledes taler Diderichsen om "Førfremtidsomskrivning med "at faa"" (1962: 135). Han skriver at konstruktionen med transitivt hovedverbum (fx *Han fik Bøgerne indbundet*) betegner "at man opnaar, at noget bliver gjort", og bemærker at "det logiske Subjekt (Agens) for Supinum baade kan være identisk med Subjektet for *faa* og kan være forskelligt derfra; i sidste Tilfælde kan Forbindelsen ogsaa betegne noget for Subjektet ubehageligt" (Diderichsen 1962: 135). Med intransitivt hovedverbum (fx *Naar jeg faar siddet lidt, kan jeg godt gaa videre*) siges konstruktionen at betegne "noget ønsket eller tilstræbt" (Diderichsen 1962: 135). Fælles for Mikkelsen og Diderichsen er karakteristikken af indholdet som 'succesfuld gennemførelse af en intenderet handling', og Aage Hansens beskrivelse ligger i tråd med denne opfattelse: "... forbindelsen med *få* angiver, at noget modtages, opnås ... eller overgår, vederfares en ... eller ordnes, besørges, går fra hånden (undertiden specielt ved en persons initiativ, ved egen indsats, under anstrengelse, besværligheder...)" (Hansen 1967: III, 155).

Falster Jakobsen har i flere artikler (2007; 2009) beskæftiget sig med

få's konstruktionsmuligheder med afsæt i en konstruktionsgrammatisk forståelsesramme. I analysen af konstruktionen med supinum (hos Falster Jakobsen kaldet perfektum participium) beskæftiger hun sig især med det forhold at fordelingen af supinumverbets argumentroller på konstruktionens udtryksled – først og fremmest subjektet – som bemærket ovenfor er flertydig, og det giver i konstruktionsgrammatiske termer problemer med rolle-*inheritance*. Som følge heraf konkluderer Falster Jakobsen at “det ikke er argumentrolle-*arv*, der er det afgørende i konstruktionen. Det er derimod det resultatative træk ved *få*” (Falster Jakobsen 2007: 294). Den funktionelle pointe med konstruktionen anses derfor at være det at kunne tilføje semet ‘resultativitet’ til fremstillingen af verbalhandlingen (Falster Jakobsen 2009: 197), opsummeret således: “tilføjelsen af Resultativitet er konstruktionens primære – og entydige – *raison d’être*” (2009: 200).

Falster Jakobsens analyse udpeger således en aktionsartspecifikation som den for alle varianter af konstruktionen gældende kodning, mens GDS kun gør aktionsart (telicitet) til omdrejningspunkt i den agentive konstruktion. I det følgende afsnit samler jeg derfor min kritik af telicitets-/resultativitetsanalysen i behandlingen af problemerne med GDS’ telisk *få*-konstruktion, og jeg benytter termerne ‘telisk’ og ‘telicitet’ frem for ‘resultativ’ og ‘resultativitet’.

2.3. Problemer

I dette afsnit fremlægger jeg en række problemer i de tidligere konstruktionsanalyser med udgangspunkt GDS’ beskrivelse af tre distinkte konstruktioner.

Det overordnede problem med GDS’ fremstilling er den manglende samlede beskrivelse af alle typer af konstruktionen *få* + supinum. De tre hovedtyper har grundlæggende samme grammatiske udtryk, og med mindre der er særlig grund til at antage noget andet, så bør lighed i udtrykket forbindes med lighed i indholdet. Dette er der så meget desto mere grund til fordi distinktionen mellem agentiv og inagentiv konstruktion både er strukturelt underspecificeret og i faktisk brug også ofte uklar, i hvert fald hvad angår sproglig fastlæggelse, jf. eksemplerne (10) og (11) i afsnit 2.1. Falster Jakobsen tilbyder som beskrevet ovenfor en samlende semantisk basis – resultativitet – men denne analyse vil jeg nedenfor sætte spørgsmålstegn ved.

Dernæst er der et problem med hensyn til grænsedragningen mellem de to typer af inagentiv konstruktion. Typen hvis subjekt er et opskrevet IO (GDS’ *få*-passiv), og typen hvis subjekt ikke er styret af hovedverbets valens (GDS’ interessentkonstruktion), har subjektsnedskrivning og optionelt udtrykt agent med *af* + NP som klare fællestræk som ikke fremgår

af opdelingen mellem interessentkonstruktion og *få*-passiv. Distinktionen mellem de to er baseret på verbets valens (leksikon), ikke på konstruktionens kategoriale struktur (grammatik), dvs. det er en forskel med hensyn til leksikalsk udfyldning, ikke syntaktisk struktur (forstået netop som det kategoriale frem for det leksikalske, jf. GDS: 39, 84-89; Eisenberg 2006: 13-24, 32-37). På samme måde som det overordnede problem med GDS' manglende samlende beskrivelse er problemet her således at ligheden i den grammatiske struktur ikke afspejles i en samlende beskrivelse af de to forskellige former for inagentiv konstruktion.

De vanskeligheder der kræver mest behandling, er problemer i analysen af den agentive konstruktion. Som afsnit 2.1 og 2.2 har vist, er der i litteraturen en konflikt mellem en analyse der fokuserer på subjektets rolle ift. verbalhandlingen: subjektet lykkes med en tilstræbt handling, og en analyse der fokuserer på aktionsart: kodning af telicitet. Der er (mindst) tre grunde til at overveje en beskrivelse af konstruktionen som udtryk for 'en af subjektet tilstræbt handling'. For det første er det – for mig selv som sprogbruger og for alle jeg har talt med om sagen – umiddelbart og intuitivt det som er konstruktionens funktion, dens bidrag. For det andet er det samstemmende den beskrivelse der fremføres hos Mikkelsen, Diderichsen og Hansen. For det tredje synes empirien i den igangværende korpusundersøgelse (se afsnit 1.1) meget klart at understøtte denne analyse: Det ser i høj grad ud til at det altovervejende er 'succesfuld gennemførelse af en intenderet handling' som sprogbrugerne bruger konstruktionen til at udtrykke. Det forekommer derfor nødvendigt med en analyse der er orienteret imod subjektsreferentens rolle i forhold til verbalhandlingen, altså en beskrivelse der drejer sig om subjektets semantiske rolle i forhold til hovedverbet.

Problemet med den traditionelle 'tilstræbt handling'-analyse er to konstruktionsanvendelser der, om end de ser ud til at være meget lavfrekvente i korpusundersøgelsens data, ikke er vanskelige at finde eksempler på, nemlig malefaktive eksempler, hvor subjektsreferenten foretager sig noget ikke-intenderet som er til gene for subjektsreferenten (12) - (13), og eksempler med nonhumane subjekter, som dermed ikke kan være bærere af intentioner (14) - (15).

- (12) av min mave, nu fik jeg spist for meget (selvoplevet ifm. en kantinefrokost)
- (13) jeg græd så meget at jeg fik brændt maden på (<http://www.123hjemmeside.dk/bertramogjulius/15730412>, tilgået 19.5.15)
- (14) alle håber, det får regnet af inden på søndag (KorpusDK)

- (15) Larmen fra de urolige heste fik vækket beboerne, som selv gik i gang med at redde dyrene ud fra den røgfyldte stald (Thisted Dagblad, 2.3.17, sekt. 1, s. 7)

Problemerne med malefaktiverne og de nonhumane subjekter undgås i GDS' og Falster Jakobsens aktionsart-analyse, idet kodning af at den betegnede situation specificeres som telisk, ikke kræver at subjektet skal betegne en størrelse der nyder godt af det betegnede sagforhold eller har et intentionelt forhold til realisering af sagforholdet. Dog er der en række problemer med telicitetsanalysen som gør den utilfredsstillende som beskrivelse.

Tilføjelse af telicitet som funktion er ikke oplagt taget i betragtning at et overvældende flertal af de verber der bruges i konstruktionen, er født eller konstrueret teliske uafhængigt af *få*-konstruktionens indflydelse. I korpusundersøgelsen er de første 200 af de randomiserede søgeresultater færdigtjekket, og ud af disse er der 117 der kan eller skal tolkes som agentiv konstruktion. Ud af disse 117 har hele 106 sætninger et entydigt telisk verbum, mens kun 4 sætninger har verber som ikke er teliske, de statiske verber *fastholde* og *vise* og de ateliske *lave*³ og *snakke*. Dertil kommer 7 verber der må betragtes som dynamiske, men ikke klart ateliske eller teliske (fx *aktivere sit barn* og *se sig omkring*). Falster Jakobsen er opmærksom på den høje frekvens af teliske (resultative) verber (2007: 295-296; 2009: 197) og foreslår at konstruktionens funktion ved disse verber kan være at rette empati mod subjektentiteten, et forslag i tråd med min analyse af telicitetstolkning og nonhumane subjekter i afsnit 4. Der er naturligvis ikke noget til hinder for at verbets leksikalske semantik og konstruktionens kategoriale semantik harmonerer og bekræfter hinanden, men som svar på det funktionelle spørgsmål: 'hvad gør konstruktionen for sprogbrugeren?' er det ikke oplagt at strukturen blot skal bekræfte en i praksis stort set altid leksikalsk fastlagt aktionsart.

GDS' telicitetsanalyse (og Falster Jakobsens resultativitetsanalyse) beskæftiger sig med aktionsart: den betegnede situations temporale profil, frem for semantiske roller: participanternes relation til situationen.⁴ Det medfører et ganske stort gab mellem den subjektsrolleorienterede brug

3. Verbet tolkes atelisk i eksemplet: *ham savner jeg mest, fordi der er så mange ting, vi ikke fik lavet sammen*; betydningen er "udføre aktivitet".

4. Falster Jakobsens (2007; 2009) artikler om *få*-konstruktioner indeholder mange grundige udredninger om participant- og argumentroller. Min pointe her hvad angår Falster Jakobsen går alene på udpegningen af resultativitet som konstruktionens funktionelle bidrag.

af konstruktionen i praksis og den semantik der antages for konstruktionen, et gab som man ud fra en funktionel betragtning må overveje om man kan mindske. Desuden gør GDS' telicitetsanalyse det svært at formulere en samlende beskrivelse af konstruktionen *få* + supinum der kan forenes med GDS' beskrivelse af de inagentive konstruktionstyper: GDS' interessentkonstruktion og *få*-passiv er ikke defineret ud fra aktionsart, men netop karakteriseret ved semantiske roller (tydeligst i karakteristikken af interessentkonstruktionen) og forholdet mellem nominale udtryksled og indholdsargumenter (tydeligst i karakteristikken af *få*-passiven). Det er derfor oplagt at forsøge at opstille en beskrivelse der føjer den agentive konstruktion ind under en beskrivelse baseret på kodning af semantiske roller som de inagentive konstruktionstyper allerede lægger op til. Det er en sådan beskrivelse jeg foreslår i det følgende.

3. Interessentkonstruktion som overkategori

Løsningen på de ovenfor beskrevne problemer må være en analyse (1) der kan forklare affiniteten mellem telicitet og den agentive konstruktion **uden** at udpege telicitet som konstruktionens essentielle bidrag; (2) der kan forklare hvorfor konstruktionen oftest tolkes som udtryk for subjektets succesfulde gennemførelse af en intenderet handling **uden** at udpege intentionalitet og indfrielse af noget tilstræbt som konstruktionens kodning; og (3) der danner basis for en analyse af konstruktioner med nonhumant subjekt.

Disse behov kan alle indfries med en analyse af alle de forskellige typer af konstruktionen *få* + supinum som interessentkonstruktioner, forstået således at konstruktionens grundlæggende semantiske kodning er specifikation af subjektets semantiske rolle som interessent. Det er dermed ud fra denne analyse ikke kun den inagentive konstruktion med et ikke-valensled som subjekt – altså GDS' interessentkonstruktion – der har som funktion at angive at subjektsreferenten står i et interesse-mæssigt forhold til det betegnede sagforhold. Dette er kernen i alle undertyperne, og analysen samler alle typerne i en participantrolle-baseret analyse som bringer beskrivelsen af konstruktionssemantikken i umiddelbar korrespondance med den intuitive fornemmelse af – og empiriske indikation på – at konstruktionen anvendes til at udtrykke noget om subjektets indstilling til sagforholdet. På baggrund af denne kodning kan den fortolkning at sagforholdet er noget som subjektet ønsker gennemført, betragtes som den centrale variant i sprogbugen.

I de følgende afsnit beskriver jeg konstruktionens interessentrolle og dens relation til agentrollen og en analyse af agensforholdene som en kontrast

mellem aktiv og passiv konstruktion. Dernæst diskuteres passivanalysen nærmere før jeg opstiller en samlet konstruktionstypologi.

3.1. *Interessant og agent*

Interessentanalysen giver en beskrivelse af konstruktionens semantik der på ret enkel vis kan forenes med den mere specifikke tolkning i faktisk sprogbrug. Som abstrakt ramme lader rollen interessant sig oplagt konkretisere som en referent der ønsker at noget skal gennemføres og eventuelt også har den eksekverende rolle (dvs. agenttolkningen), men analysen undgår problemerne med de malefaktive konstruktioner (jf. afsnit 2.3) ved at interessentrollen også lader sig forene med den konkrete fortolkning af subjektet som en der lider skade ved sagforholdet. Interessentsemantikken er også uproblematisk forenelig med semantikken i typen der har et valensstyret IO som subjekt, idet IO's semantiske rolle som modtager uden videre kan betragtes som et særtilfælde af interessentrollen (jf. Zúñiga 2011: 329), hvilket stemmer overens med at det moderne danske IO's semantik er en historisk specialisering, eller indsnævring, fra netop en bred interessentrolle til den smallere modtagerrolle (Heltoft 2014).

Et karakteristisk træk ved konstruktionen der følger af den generaliserede interessentanalyse, er at subjektet ofte vil have en dobbelt semantisk rolle i forhold til hovedverbet, nemlig når konstruktionen tolkes agentivt som i (16) (I = interessant; A = agent).⁵ Ved inagentiv tolkning har subjektet udelukkende rollen interessant, og agentrollen kan eventuelt være adverbialt udtrykt, hvilket gennemtvinger inagentiv tolkning som i (17). Ved den hyppige agentivitetsunderspecifikation er det muligt, men ikke nødvendigt at tolke subjektet som agent som i (18).

(16) Lotte^{I+A} fik sovet

(17) Lotte^I fik gjort rent af naboen^A

(18) Lotte^{I(+A)} fik gjort rent

Antagelsen af interessentspecifikationen som det primære og agentforholdet som sekundært gør det muligt at fastholde en analyse baseret på semantiske roller uden at havne i det problem som Falster Jakobsen (2007: 294)

5. Verbet *sove* gennemtvinger den agentive tolkning, formentlig fordi det er monovalent og betegner en aktivitet man ikke kan "udlicitere" til andre. Det falder uden for denne artikel at udrede de leksikalske bindinger på konstruktionsfortolkningen.

beskriver: at de forskellige undertyper af konstruktionen ofte er uklare med hensyn til fastlæggelsen af agentrollen.

3.2. Aktiv og passiv tolkning

Forskellen mellem agentiv og inagentiv konstruktion kan beskrives som en diateseopposition mellem aktiv og passiv. Aktiv defineres ved at indholds-subjektet kommer til udtryk som udtrykssubjekt, mens passiv defineres ved at indholdssubjektet er nedskrevet og ikke betegnes af udtrykssubjektet, men optionelt af et adverbialt led (GDS: 1287). Forskellen mellem den agentive tolkning og begge de inagentive tolkninger af interessentkonstruktionen kan dermed defineres som aktiv interessentkonstruktion vs. passiv interessentkonstruktion. Der er med denne analyse dermed tale om passiv både ved et valensstyret IO opskrevet til udtrykssubjekt og ved opskrivning af en fri interessent (se videre nedenfor). Diateseanalysen bringer beskrivelsen på linje med den internationale litteratur om lignende konstruktioner med 'få'-verber i andre sprog, især germanske (fx tysk *bekommen*-passiv, jf. Diedrichsen 2012; Larsson 2014; Lenz & Rawoens 2012). Med analysen melder spørgsmålet sig om diatesemodsætningen faktisk er en grammatisk kodet opposition eller blot en tolkningsforskel uden for koden (typisk afklaret i den tekstuelle eller situationelle kontekst). Svaret på spørgsmålet afhænger af hvilken status man tilskriver muligheden for ved inagentiv subjektstolking at udtrykke agenten adverbialt. Anser man denne mulighed for en følge af en passivstruktur der er fastlagt uanset om – eller "før" – agenten **eventuelt** udtrykkes adverbialt, så er der tale om en grammatisk kodet passiv som så kan erkendes ved tilstedeværelse af et agentadverbial. Anser man agentadverbialt som en semantisk specifikation af en diatesemæssigt underspecificeret struktur, er modsætningen mellem aktiv og passiv **ikke** fastlagt i eller af selve konstruktionen, men overladt enten til en mulig adverbial specifikation eller til ekstralingvistisk kontekstuel fortolkning. Uanset hvilken løsning der måtte foretrækkes, er den overordnede analyse af konstruktion som kodning af interessentudtryk ikke kompromitteret. En opfattelse af aktiv/passiv-forskellen som uden for den grammatiske kode vil derimod kunne anses for et problem for GDS' opdeling i distinkte konstruktioner på tværs af aktiv/passiv-skellet.

3.3. Passivanalysen

Grundlaget for analysen af alle inagentive konstruktionstyper som passivkonstruktion er beskrivelsen af passiv som subjektsnedskrivning (GDS: 1287-1288; Comrie 1977; Foley 2007: 418-419). Denne generelle opfattelse

af passivens funktion stemmer godt overens med det forhold at passiv i dansk ikke kræver objektsopskrivning, jf. (19).

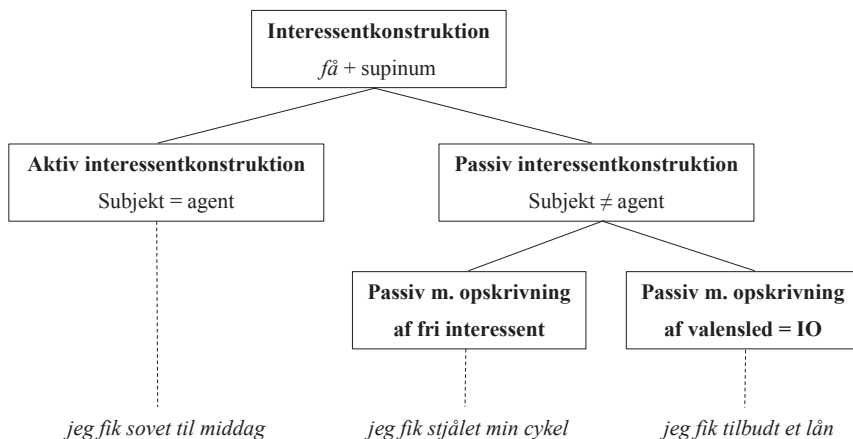
(19) der snydes som aldrig før (Jyllands-Posten, 22.6.99, sekt. 1, s. 9)

I passiv interessentkonstruktion er der altid opskrivning af et led til subjekt, men dette led skal ikke nødvendigvis være et objekt. Med trivalent hovedverbum (GDS' *få*-passiv) opskrives et IO, mens det ved andre verber er et valensmæssigt frit interessentled der opskrives. GDS betragter konstruktioner med et frit led som interessentsubjekt som noget andet end passiv netop fordi dette led "er et frit led, og sådanne opskrives normalt ikke til subjekter" (GDS: 1345), og mere generelt opfatter Foley (2007: 419) passivering som en proces der opererer på koblingen mellem argumentstruktur og udtryksled, men ikke ændrer på argumentstrukturen (hvilket opskrivning af en fri tilføjelse til subjektstatus må anses for at gøre).⁶ På grundlag af subjektsnedskrivning som det definitoriske ved passiv og de indiskutable ligheder mellem inagentiv konstruktion med IO som subjekt og med fri interessent som subjekt, som kun kan skilles på grundlag af det leksikalske valg af hovedverbum, forekommer passivanalysen dog både teoretisk berettiget og deskriptivt fornuftig. En konsekvens af den generelle passivanalyse af alle inagentive konstruktioner er dermed anerkendelsen af passiv med opskrivning af ikkevalensbundne frie tilføjelser.

3.4. Konstruktionstaksonomi

Den samlede og samlende analyse af *få* + supinum som interessentkonstruktion med undertyper karakteriseret ved skellet mellem aktiv og passiv tolkning kan nu opstilles i en konstruktionstaksonomi, vist i figur 1.

6. Det kunne se ud til at en konstruktion der lader en ikke-valensbundet interessent fungere som subjekt, i Foleys model ville være en form for applikativkonstruktion (jf. Foley 2007: 442). En diskussion af en sådan applikativtolkning er der dog ikke plads til i denne artikel.

Figur 1: Interessentkonstruktionens konstruktionstaksonomi

På taksonomiens højeste, overordnede niveau findes den grundlæggende ramme for konstruktionen: den grammatiske kodning af interessentsemantikken i kombinationen af *få* og supinum. Herunder findes opdelingen mellem aktiv og passiv konstruktion – hvis karakter af kodet opposition i streng forstand som nævnt ovenfor muligvis kan diskuteres, men uden at dette kompromitterer den overordnede konstruktionsanalyse – og under passivkonstruktionen den leksikalsk funderede opdeling mellem opskrevet frit led og opskrevet valensbundet IO.

4. Interessentkodning, telicitetstolkning og non-humane subjekter

I dette afsnit viser jeg hvordan den foreslåede analyse af den aktive interessentkonstruktion danner grundlag for en forklaring af den centrale anvendelse af konstruktionen til telisk situationsbeskrivelse (afsnit 4.1), og jeg gør rede for hvordan brugen af konstruktionen med nonhumane subjekter kan beskrives som et eksempel på subjektifikation hvor interessentrollen forskydes fra sætningssubjektet til det talende subjekt (afsnit 4.2).

4.1. Fra interessent + agent til intentionel telisk handling

Med telicitet ude af den kodede konstruktionssemantik kan den typiske brug af konstruktionen til telisk situationsbeskrivelse forklares som resultatet af mødet mellem den aktive interessentkonstruktionens subjektrollespecifikation og pragmatikken i konstruktionens anvendelse. Aktiv interessentkonstruktion

har den dobbelte subjektskodning [interessent + agent]: subjektsreferenten står i et interesseforhold til verbalhandlingen og er samtidig den der eksekverer verbalhandlingen. En central instantiering af rollen [interessent + agent] er den intentionelt handlende humane agent som vil opnå et resultat, af den grund at sprogbrugere typisk interesserer sig for begivenheder (og dermed overgang, dvs. telisk situationsbeskrivelse) der involverer mennesker med et engagement i hvad der overgår dem, jf. Falster Jakobsens (2007: 296) overvejelse om subjektsempati som en funktion ved den agentive konstruktion med fødte teliske verber. Det både at være påvirket af en situation og være den udøvende i situationen forbindes nemmest med teliske situationer fordi overgange typisk påvirker omgivelserne, herunder sprogligt kodede interessenter, i højere grad end ikke-overgange, og fordi effektueringen af en overgang er maksimalt agentiv. Koblingen mellem agentiv interessentkonstruktion og telicitet er således en typisk tolkning af pragmatiske årsager, og eftersom der er tale om hvad der er pragmatisk typisk, fremfor hvad der ligger i den kodede semantik, kan konstruktionen udmærket forenes med nonintentionelle malefaktive situationsbeskrivelser som eksemplificeret i afsnit 2.3.

4.2. *Nonhumane subjekter og subjektifikation*

Brugen af konstruktionen med førstepersonelt subjekt som udtryk for personligt engagement er en pragmatisk udnyttelse af den beskrevne konstruktionskodning til at udtrykke subjektivitet, forstået som den talendes tilstedeværelse i meddelelsen (Stein & Wright 1995). Begrebet subjektivitet og beskrivelsen af hvordan subjektiv betydning udvikles, kan bruges i en forklaring af hvordan interessentkonstruktionen kan tillade subjekter der refererer til nonhumane størrelser som ikke kvalificerer til at udfylde rollen som interessent (jf. afsnit 2.3). Det er velkendt at leksikalske og grammatiske størrelser der har propositionel, deskriptiv (objektiv) betydning, kan udvikle subjektiv betydning der udtrykker den talendes indstilling til eller perspektiv på det propositionelle indhold. Processer der leder til sådanne ryk fra propositionelt indhold til attituden over for dette indhold, kaldes subjektifikation (Traugott 1995), og et klassisk eksempel er udviklingen af epistemisk betydning af verber, fx udviklingen af engelsk *must* som i *Anna must speak Japanese* fra deontisk nødvendighed forankret i det propositionelle indhold ('det hører til den beskrevne situation at Anna er forpligtet til at tale japansk') til epistemisk nødvendighed forankret i den talendes forhold til det propositionelle indhold ('jeg mener at det nødvendigvis forholder sig sådan at Anna taler japansk') (Traugott 1989: 32).

Interessentkonstruktion med nonhumant subjekt kan beskrives som udtryk for en sådan subjektifikation. Fremfor at det er referenten for sætningens syntaktiske subjekt der har rollen som interessent, er det her det talende subjekt, afsenderen, der står i et interesseforhold til det beskrevne sagforhold. Det forekommer netop karakteristisk for eksemplerne på konstruktionen med nonhumant subjekt at de udtrykker et sagforhold som den talende – eller eventuelt modtageren eller et diskursivt fællesskab – finder ønskværdigt, jf. (14) - (15) i afsnit 2.3 og (20) nedenfor som er en udtalelse af en vagtchef ved politiet som fortæller om hvordan det lykkes en familie at slippe ud af et brændende hus fordi et grædende spædbarn vækker dem:

- (20) om det er røgen, der får vækket spædbarnet, eller om det er vågnet af sig selv, ved vi ikke noget om (www.fyens.dk, 7.3.17)

Konstruktioner med nonhumant subjekt lader til at være sjældne (således er der p.t. kun fundet et enkelt eksempel i korpusundersøgelse), men subjektifikationsanalysen giver en sandsynlig sammenhæng med interessentrolleanalysen som dermed også kan beskrive denne variant af konstruktionen.

5. Konklusion

Den foreslåede generelle analyse af *få* + supinum som interessentkonstruktion og et skel mellem aktiv og passiv konstruktion (eller fortolkning) synes at løse de beskrevne problemer med tidligere analyser og bringe en samlende analyse af konstruktionens kodede semantik på linje med konstruktionens funktion i faktisk sprogbrug. Som alternativ til tidligere aktionsart-orienterede analyser gør den partipantrolle-orienterede analyse kodning af subjektet som interessent til konstruktionens funktionelle *raison d'être*, en beskrivelse der dækker alle undertyper, og som kan udvides til eksempler med non-humane subjekter med begrebet subjektifikation. Analysen er dermed en sammenhængende indholdsbeskrivelse af alle konstruktionstyper der stemmer overens med typernes ligheder i det syntaktiske udtryk, og som afspejler sprogbrugernes intuition og faktiske udnyttelse af konstruktionen.

Appendiks: Skitsering af igangværende undersøgelse af *få* + supinum i KorpusDK

Med data fra KorpusDK (<http://ordnet.dk/korpusdk>) undersøges konstruktionen *få* + supinum med fokus på de eksempler der kan tolkes sådan

at sætningens udtrykssubjekt er indholdssubjekt for hovedverbet der står i supinum (subjektet er agent). Der er anvendt formel søgning på søgestrengen [lemma=«få» & pos=«V«] [] {0,3} [pos=«V« & morph=«*PCP2.*«], dvs. “verbet *få* (uanset bøjningsform) + 0-3 ord + et vilkårligt verbum i perfektum participium” (KorpusDK opererer ikke med supinum). Søgningens resultat er 4981 forekomster (automatisk reduceret af søgemaskinen fra 39716) med en kontekst på 20 ord før og 20 ord efter. Fra disse forekomster er 52 dubletter fjernet, og de resterende 4929 forekomster er randomiseret.

Alle forekomsterne kodes for kategorien konstruktionstype som dels udpeger konstruktioner med mulighed for agentsubjekt-tolkning, dels frasorterer irrelevante søgeresultater (resultater der ikke udgør kombination af *få* + supinum). Alle forekomster med mulighed for agentsubjekt-tolkning kodes for følgende kategorier: (1) *fås* bøjning, (2) nonfaktualitet (hvorvidt *få*-konstruktionen beskriver noget der ikke finder sted, fx ved nægtelse), (3) telicitet, (4) transitivitet, (5) subjektskontrol (hvorvidt supinums verbalstamme tager et subjekt der har kontrol over det beskrevne sagforhold), (6) malefaktivitet (hvorvidt konstruktionen betegner et sagforhold der er til gene for udtrykssubjektets referent), (7) intentionalitet (hvorvidt subjektsreferenten handler intentionelt), (8) subjektsreferent (hvorvidt referenten er human, animat, inanimat, abstrakt etc.).

I skrivende stund er 1131 forekomster helt eller delvist analyseret (654 er p.t. kun analyseret for konstruktionstype og subjektsreferent) hvoraf et flertal skal gennemgå analysekorrektur før resultaterne kan godkendes.

Om forfatteren

Peter Juul Nielsen, ph.d., Institut for Sprog og Kommunikation, Syddansk Universitet.

Litteratur

- Comrie, B. (1977): In defense of spontaneous demotion: The impersonal passive. I: *Syntax and Semantics 8: Grammatical Relations*. Cole, P. & Sadock, J.M. (red.). New York, San Francisco, London: Academic Press, 47-58.
- Diderichsen, P. (1962): *Elementær Dansk Grammatik* (3. udg.). København: Gyldendal.
- Diedrichsen, E. (2012): What you give is what you GET? On reanalysis, semantic extension and functional motivation with the German *bekommen*-passive construction. *Linguistics* 50 (6), 1163-1204.

- Eisenberg, P. (2006): *Grundriss der deutschen Grammatik. Band 2: Der Satz* (3. udg.). Stuttgart, Weimar: J. B. Metzler.
- Falster Jakobsen, L. (2007): Hvordan fungerer verbet *at få*? I: *Det bedre argument. Festskrift til Ole Tøgeby 7. marts 2007*. Jørgensen, H. & Widell, P. (red.). Århus: Wessel og Huitfeldt, 281-298.
- Falster Jakobsen, L. (2009): Lad os få analyseret lidt mere på verbet *at få*. *Få + perfektum participium set i lyset af Construction Grammar*. I: *Dramatikken i grammatikken. Festskrift til Lars Heltoft*. Therkelsen, R. & Jensen, E.S. (red.). Roskilde: Institut for Kultur og Identitet, Roskilde Universitet, 185-201.
- Foley, W.A. (2007): A typology of information packaging in the clause. I: *Language typology and syntactic description vol. 1* (2. udg.). Shopen, T. (red.). Cambridge: Cambridge University Press, 362-446.
- Hansen, E. & Heltoft, L. (2011): *Grammatik over det Danske Sprog*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab & Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Hansen, Aa. (1967): *Moderne Dansk*. København: Grafisk Forlag.
- Heltoft, L. (2014): Constructional change, paradigmatic structure and the orientation of usage processes. I: *Usage-based approaches to language change*. Coussé, E. & von Mengden, F. (red.). Amsterdam, Philadelphia: Benjamins, 203-241.
- Larsson, I. (2014): GET and HAVE + past participle or supine. *The Nordic Atlas of Language Structures Journal* 1, 165-181.
- Lenz, A.N. & Rawoens, G. (2012): The art of getting: GET verbs in European languages from a synchronic and diachronic point of view. *Linguistics* 50 (6), 1075-1078.
- Mikkelsen, K. (1911 [1975]) : *Dansk Ordforlænslære*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Nielsen, P.J. (2016): *Functional structure in morphology and the case of nonfinite verbs: Theoretical issues and the description of the Danish verb system*. Leiden: Brill.
- Pedersen, K.M. (2011): *Få stolene malet – få malet stolene. Mål og Mæle* 34 (2), 25-29.
- Stein, D. & Wright, S. (red.) (1995): *Subjectivity and subjectivisation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Traugott, E.C. (1989): On the rise of epistemic meanings in English: An example of subjectification in semantic change. *Language* 65 (1), 31-55.
- Traugott, E.C. (1995): Subjectification in grammaticalisation. I: *Subjectivity and subjectivisation*. Stein, D. & Wright, S. (red.). Cambridge: Cambridge University Press, 31-54.

Zúñiga, F. (2011): Why should beneficiaries be subjects (or objects)? Affection and grammatical relations. I: *Case, animacy and semantic roles*. Kittilä, S., Västi, K. & Ylikoski, J. (red.). Amsterdam, Philadelphia: Benjamins, 329-348.